

RECENZJA KSIĄŻKI

KARIERA NAUKOWA A MACIERZYŃSTWO.

SYTUACJA NAUKOWCZYŃ W POLSCE EWY KRAUSE

Bydgoszcz 2023

ISBN 978-83-8018-626-2

ISBN 978-83-8018-627-9 (e-book)

Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Anna Wawrzonek

ORCID: 0000-0003-0046-8212

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

e-mail: annaow@amu.edu.pl

Monografia autorstwa dr Ewy Krause pt. *Kariera naukowa a macierzyństwo. Sytuacja naukowczyń w Polsce*, wydana przez Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy (2023), podejmuje istotny i aktualny problem równoważenia ról zawodowych oraz rodzinnych przez kobiety, które są obecne w środowisku akademickim. Publikacja jest znaczącym wkładem w dyskusję o nierównościach płciowych w nauce, szczególnie w kontekście polskiego systemu akademickiego i specyfiki społeczno-kulturowej.

Opracowanie ma szczególną wartość dla takich subdyscyplin pedagogicznych jak: pedagogika rodziny, pedagogika społeczna, pedagogika pracy, andragogika oraz pedagogika szkoły wyższej. Praca o charakterze interdyscyplinarnym obejmuje zarówno pedagogikę, jak i socjologię, co pozwala na kompleksowe ujęcie kwestii związanych z łączeniem ról zawodowych i rodzicielskich. Autorka skutecznie odnosi się do dwóch kluczowych ról społecznych (matki i pracownika/cy) – związanych z życiem rodzinnym oraz zawodowym – podkreślając ich wzajemne oddziaływanie na jakość życia jednostki.

Odwołując się do teorii Roberta Jamesa Havighursta, Ewa Krause wskazuje, że efektywne realizowanie ról społecznych wpływa pozytywnie na poczucie

spełnienia oraz satysfakcji odczuwanej w różnych sferach, w dalszych etapach życia, natomiast ich zaniedbanie może prowadzić napotkania trudności rozwojowych, które mogą przyczynić się do odczuwania dyskomfortu w życiu osobistym i zawodowym oraz do odczuwania społecznej dezaprobaty. W ten sposób autorka osadza problematykę książki w szerokim kontekście teoretycznym.

Badaczka wyraźnie wskazuje na swego rodzaju zmianę w postrzeganiu ról społecznych warunkowanych płciowo, a także wskazuje na – z jednej strony – większe przyzwolenie na realizowanie ról zawodowych przez kobiety oraz wspieranie ich w tym, a – z drugiej – także liczniejsze potrzeby kobiet w tym zakresie. Podkreśla także, iż m.in. rola matki nadal jest naznaczona, a wręcz „obarczona” długą listą oczekiwań społecznych, kierowanych właśnie do kobiet. Co z kolei potwierdza fakt, iż to właśnie kobiety realizują wiele ról, który staje się przyczyną wewnętrznych konfliktów i który wymaga wypracowania indywidualnych mechanizmów służących redukowaniu tego napięcia. Krause, powołując się na słowa Anny Kotlarskiej-Michalskiej, podkreśla także, iż „rodzinne role kobiet mają coraz bardziej społeczny charakter, przejawiający się w społecznych skutkach odczuwanych poza środowiskiem domowym i prywatną przestrzenią aktywności kobiet” (Kotlarska-Michalska, 2011, s. 17), co z kolei powoduje, iż role kobiece są pod silniejszym wpływem opinii publicznej. Podkreśla także, iż zmiany w przebiegu karier kobiecych wywierają większą presję na nich, nie tylko w obszarze ról rodzinnych, macierzyńskich, ale także zawodowych.

Autorka wskazuje, że specyficznym rodzajem kariery zawodowej, będącym przedmiotem jej badań, jest kariera naukowa. Zgodnie z analizą dokonaną przez Ewę Krause, macierzyństwo stanowi istotną barierę w osiąganiu najwyższych szczebli kariery naukowej przez kobiety, co prowadzi w tym zakresie do wyraźnych dysproporcji w porównaniu z mężczyznami.

Recenzowana monografia stanowi obraz sytuacji naukowczyń w skali ogólnopolskiej. Autorka podjęła się w niej rzetelnej diagnozy tego problemu, zaprezentowała doświadczenia naukowczyń, odczuwane przez nie trudności, dylematy oraz oczekiwania w zakresie łączenia pracy zawodowej z macierzyństwem. Naukowczynie podkreśla również, iż sytuacja zawodowa kobiet nauki w Polsce jest podobna do tej w innych krajach, gdzie również obserwuje się zjawisko zmniejszania liczby kobiet w nauce wraz z uzyskiwanymi kolejno stopniami i tytułami naukowymi. Ze względu na to instytucje akademickie sytuuje się w gronie konserwatywnych środowisk pracy. Sytuacja na polskich uczelniach ujawnia pojawiające się trudności, dylematy na styku macierzyństwo kariera naukowa i unaocznia, że oczekiwania kobiet w tym zakresie nie tylko nie

są spełniane, ale często też w ogóle niedostrzegane zarówno przez społeczeństwo, jak i pracodawców.

Książka składa się z dwóch głównych części. W pierwszej z nich analizie poddane zostały konteksty i wymiary teoretyczne związane z problematyką pracy, w części drugiej zaprezentowano podstawy metodologiczne badań własnych oraz wyniki przeprowadzonych eksploracji.

Część pierwsza, zatytułowana *Kariera a macierzyństwo naukowczyń – konteksty i wymiary teoretyczne*, stanowi bogate studium teoretyczne, koncentrujące się na zagadnieniach kariery zawodowej, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji kobiet. Autorka wnikliwie analizuje problematykę związaną z terminologią odnoszącą się do kariery zawodowej i naukowej oraz tą dotyczącą wybranych aspektów strategii ich rozwoju. W tej części nawiązano do sytuacji kobiet na rynku pracy oraz ich udziału w sektorze nauki i szkolnictwa wyższego. Omówiono również główne mechanizmy ograniczające rozwój kobiecych karier zawodowych. Sporo uwagi poświęcono także zagadnieniom dotyczącym współczesnego macierzyństwa. Wyselekcjonowane zostały tutaj kategorie/typy kobiet w odniesieniu do dokonywanych przez nie wyborów życiowych. Przeanalizowano również stanowiska wobec macierzyństwa oraz dylematy z nim związane. W ostatnim rozdziale teoretycznym autorka skoncentrowała się na tematyce łączenia ról: zawodowej (w tym wypadku naukowej) oraz macierzyńskiej. Tę część monografii kończą rozważania dotyczące metod wspierania kobiet (szczególnie matek-naukowczyń) i ich karier zawodowych. Autorka uwzględniła tutaj zarówno realizowane w tym obszarze rozwiązania systemowe, jak i indywidualne, wdrażane przez poszczególne uczelnie; dokonała także ich analizy w kilku płaszczyznach (prawnej, instytucjonalnej i kulturowej) oraz w zakresie godzenia i łączenia roli rodzicielskiej z zawodową, a także strategii zarządzania konfliktem.

Część drugą, zatytułowaną *Kariera a macierzyństwo w doświadczeniach, poglądach i opiniach naukowczyń w Polsce – wymiary i konteksty empiryczne*, rozpoczyna rozdział metodologiczny, w którym autorka prezentuje podejście i założenia badawcze, charakteryzuje próbę badawczą, a także prezentuje sposób jej doboru. Kolejne rozdziały są odpowiedzią na postawione przez Ewę Krause pytania badawcze i koncentrują się na zagadnieniu postrzegania, realizowania i łączenia kariery naukowej oraz roli macierzyńskiej przez polskie naukowczynie. Część drugą zamykają uogólnienia i wnioski wynikające z przeprowadzonych badań. Ważny element stanowią w tym miejscu rekomendacje dla uczelni w Polsce, odnoszące się do wspierania naukowczyń w realizacji kariery naukowej i łączenia ról zawodowych oraz rodzinnych/osobistych. Autorka opracowała

listę 20 wskazań ukazujących konkretne rozwiązania, które wydają się kluczowe w procesie implementacji działań równościowych na uczelniach wyższych, przygotowując tym samym warunki sprzyjające pełnemu rozwojowi naukowemu kobiet naukowczyń. Jak podkreśla autorka monografii, zmiana kultury akademickiej na bardziej przyjazną wobec kobiet, w tym matek, sprzyja ich „za-
trzymaniu” w nauce, zwiększa komfort pracy i motywację naukowczyń. Warto zatem podjąć działania w kierunku wdrożenia rekomendowanych rozwiązań na polskich uczelniach, tak aby stały się w nich standardem.

Podsumowując, warto podkreślić, iż wyniki przeprowadzonych badań są ważne zarówno dla teorii, jak i praktyki pedagogicznej. Badania dr Ewy Krause mogą znacząco przyczynić się do zapobiegania albo chociażby ograniczenia zjawiska określanego mianem „dziurawego rurociągu” (rezygnacją z kariery naukowczyń na kolejnych etapach kariery naukowej) i tym samym zminimalizuje marnowanie potencjału i talentów kobiet, których obecność w środowisku akademickim, również na stanowiskach kierowniczych, jest niezbędna dla utrzymania efektywności systemu kształcenia i nauki. Jak wskazuje badaczka, obecność kobiet na uniwersytetach przyczyni się również do utrzymania wysokich standardów prowadzenia badań naukowych.

Monografia dr Ewy Krause stanowi istotny głos w dyskusji o równouprawnieniu płciowym w nauce. Jej interdyscyplinarne podejście, kompleksowa diagnoza sytuacji polskich naukowczyń oraz szczegółowe rekomendacje czynią tę publikację cennym źródłem wiedzy dla badaczy, decydentów oraz praktyków związanych z sektorem nauki i szkolnictwa wyższego. Książka nie tylko ujawnia istniejące strukturalne nierówności, ale również wskazuje na konieczność wdrażania działań promujących równość płciową. Publikacja przyczynia się do budowania bardziej inkluzywnego środowiska akademickiego, w którym talenty i potencjał kobiet mogą być w pełni wykorzystywane. Jest to szczególnie istotne w kontekście rosnącej liczby kobiet podejmujących kształcenie w szkołach doktorskich oraz pracę naukową, które wciąż zmagają się z ograniczeniami wynikającymi z tradycyjnych norm społecznych oraz nieelastycznego systemu.

Referencje

Kotlarska-Michalska, A. *Społeczne role kobiet*. Edukacja Humanistyczna, 1(24) (2011).